

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba

SSN Jarosław Matras (sprawozdawca)

Protokolant Danuta Bratkrajc

w sprawie **N. S.**

oskarżonego o czyny z art. 203 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w dniu 8 maja 2024 r.

skargi obrońcy oskarżonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 24 listopada 2023 r. w sprawie o sygn. akt VI Ka 873/23,

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w Tychach

z dnia 9 marca 2023 r. w sprawie o sygn. akt II K 1749/21,

i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania

na podstawie art. 539e § 2 k.p.k.

1. Uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi

**Okręgowemu w Katowicach do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym;**

**2. zarządza zwrot oskarżonemu uiszczonej opłaty od skargi w
kwocie 450 (czterysta pięćdziesiąt) zł;**

3. nie uwzględnia wniosku obrońcy o zasądzenie na rzecz oskarżonego od Skarbu Państwa zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów obrony w pełnym zakresie.

Jerzy Grubba Michał Laskowski Jarosław Matras

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 marca 2023 r. w sprawie o sygn. akt II K 1749/21, Sąd Rejonowy w Tychach po rozpoznaniu sprawy N. S. , któremu zarzucono popełnienie sześciu czynów (od I-VI aktu oskarżenia), uniewinnił go od czterech czynów (pkt I-IV aktu oskarżenia) wyczerpujących dyspozycję:

1. art. 203 k.k. i art. 204 § 2 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 24.08.2020 r. i art. 65 § 1 k.k.;
2. art. 58 ust. 2 ustawy z dnia 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 24.08.2020 r.;
3. art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 24.08. 2020 r.;
4. art. 207 § 1 k.k.

Wyrok w tym zakresie (co do uniewinnienia) zaskarżyli na niekorzyść oskarżonego pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej oraz prokurator.

W swojej apelacji pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej sformułował następujące zarzuty:

„1/ obrazę przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu opisanego w pkt I aktu oskarżenia, a mianowicie art. 189a § 1 k.k. w związku z art. 115 § 22 pkt 4 i 5 k.k., a w konsekwencji:

2/ obrazę przepisu postępowania, tj. art. 25 § 1 pkt 1 k.p.k., poprzez nieuwzględnienie, że opisane w tym zarzucie zachowanie oskarżonego wyczerpuje znamiona przestępstwa handlu ludźmi, a w konsekwencji Sąd orzekający winien był przekazać sprawę do rozpoznania w I instancji Sądowi Okręgowemu w Katowicach, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, określoną w art. 439 § 1 pkt 4 k.p.k.”, by w oparciu o te zarzuty domagać się uchylenia wyroku w zaskarżonej części

i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Katowicach, jako właściwemu dla rozpoznania sprawy w I instancji.

Ten sam skarżący podniósł szereg zarzutów alternatywnych, a w konsekwencji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Prokurator w swojej apelacji zarzucił:

„I. obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, a to:

- art. 7 k.p.k. i art. 5 § 2 k.p.k. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę zgromadzonych w sprawie dowodów dokonaną z naruszeniem zasad prawidłowego rozumowania, wiedzy i doświadczenia życiowego poprzez przypisanie nadmiernego znaczenia dowodom w postaci zapisów treści korespondencji utrwalonej w pamięci telefonów komórkowych pokrzywdzonej i oskarżonego w zakresie wyrażonych tam przez pokrzywdzoną pozytywnych uczuć i postaw względem oskarżonego oraz jej pozytywnej oceny własnej sytuacji życiowej, co skutkowało bezpodstawnym odmówieniem waloru wiarygodności zeznaniom K. S. w kwestii okoliczności powstania tej korespondencji oraz w zakresie opisywanych w tych zeznaniach aktów przemocy i gróźb ze strony oskarżonego w celu zmuszenia jej do uprawiania prostytucji na terenie Holandii i do obcowania płciowego oraz w ramach znęcania się nad pokrzywdzoną, a także w zakresie udzielenia jej znacznej ilości narkotyków zabronionych również na terenie tego kraju, pomimo, iż zeznania te analizowane w powiązaniu z innymi dowodami zgromadzonymi w toku śledztwa i w trakcie postępowania jurysdykcyjnego, w tym zeznaniami złożonymi przez T. P., A. S., A. D., A. B., M. S., B. P. i M. K. oraz przy uwzględnieniu pierwotnej i uzupełniających opinii biegłego psychologa B.L. w przedmiocie charakterystyki osoby pokrzywdzonej i złożonych przez nią zeznań, zasługują na przypisanie im waloru wiarygodności w wyżej opisanym zakresie, a stwierdzone nieścisłości i sprzeczności z innymi dowodami należy przypisać wskazanym w opiniach biegłego psychologa naturalnym procesom zapominania lub występującym u pokrzywdzonej na tle jej zaburzeń psychicznych psychologicznym mechanizmom dążenia - unikania w stosunku do oskarżonego oraz uwikłania w relację przemocową z oskarżonym o charakterystyce syndromu sztokholmskiego, co powoduje, że w okresie uwikłania pokrzywdzona przejawiała ambiwalentny stosunek do oskarżonego, przez co jej zachowania dla

osób z otoczenia mogły sprawiać wrażenie działań dobrowolnych, natomiast po tym okresie, po odzyskaniu poczucia bezpieczeństwa, zwłaszcza w sferze emocjonalnej, opisała ona faktyczny przebieg relacji z oskarżonym i jego sposób traktowania pokrzywdzonej w okresie objętym zarzutami aktem oskarżenia, który to opis — w kontekście pozostałych opisanych wyżej dowodów ocenianych zgodnie z dyrektywą art. 7 k.p.k. - nie pozwala na uznanie, iż zachodzą nie dające się usunąć wątpliwości w zakresie sprawstwa czynów zarzucanych w tych punktach oskarżonemu,

II błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na jego treść polegający na niesłusznym przyjęciu, że brak jest podstaw do przypisania oskarżonemu przestępstw opisanych w punktach I - IV aktu oskarżenia, podczas gdy prawidłowa ocena dowodów zgromadzanych w toku postępowania przygotowawczego i sądowego, w szczególności zeznań pokrzywdzonej K. S. analizowanych w powiązaniu z innymi dowodami zgromadzonymi w toku śledztwa i w trakcie postępowania jurysdykcyjnego, w tym zeznaniami złożonymi przez T. P., A. S., A. D., A. B., M. S., B. P. i M. K. oraz z pierwotną i uzupełniającymi opiniami biegłego psychologa w przedmiocie charakterystyki osoby pokrzywdzonej i złożonych przez nią zeznań, prowadzi do wniosku, iż oskarżony dopuścił się zarzucanych mu we wskazanych punktach aktu oskarżenia przestępstw i nie zachodziły przesłanki do jego uniewinnienia od popełnienia tych czynów.”

Podnosząc te zarzuty prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Tychach.

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2023 r. Sąd Okręgowy w Katowicach w sprawie o sygn. akt VI Ka 873/23 uchylił wyrok w części uniewinniającej oskarżonego i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Rejonowemu w Tychach do ponownego rozpoznania.

Na wyrok ten skargę wniósł obrońca oskarżonego. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił mu:

a) naruszenie art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. w zw. z art. 454 k.p.k. w zw. z art. 452 k.p.k. polegające na przyjęciu przez Sąd Odwoławczy, iż sama tylko możliwość innej niż dokonana przez Sąd I Instancji oceny zeznań pokrzywdzonej w ponownym postępowaniu przed sądem pierwszej instancji jest wystarczająca dla przyjęcia wystąpienia *reguly ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k. bez wskazania

konkretnych uchybień w ocenie dowodów Sądowi I Instancji oraz bez wyczerpania w tym zakresie postępowania dowodowego przed Sądem Odwoławczym, co miało wpływ na treść orzeczenia,

b) naruszenie przepisu art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. pomimo, iż w sprawie nie zachodziła konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, co miało wpływ na treść orzeczenia, a w konsekwencji, niezasadne uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w Tychach, pomimo iż nie zaistniały ku temu podstawy.

Podnosząc te okoliczności, obrońca wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu.

W odpowiedzi na skargę Prokurator Rejonowy w Tychach wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga jest zasadna. Zgodnie z art. 539a § 3 k.p.k. skarga na wyrok kasatoryjny może być wniesiona tylko z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. (w istocie chodzi o § 2 tego przepisu) lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. Trafnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że *„Przepis art. 539a § 3 k.p.k. zawiera dwie podstawy skargi na wyrok sądu odwoławczego. Pierwsza podstawa dotyczy naruszenia przez sąd odwoławczy przepisu art. 437 § 2 k.p.k. zaś druga uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. Nie budzi wątpliwości, że druga podstawa skargi obejmuje li tylko postępowanie odwoławcze, a więc zaistnienie na etapie tego postępowania uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 k.p.k.”* (postanowienie z dnia 26 maja 2020 r., I KZP 14/19, OSNKW 2020, z. 6, poz. 18). W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy rozpoznając skargę na wyrok kasatoryjny musi zatem zbadać, czy uchybienie z art. 439 § 1 k.p.k. zaistniało na etapie postępowania odwoławczego, albowiem jego stwierdzenie wymaga uchylenia takiego wyroku i czyni zbytecznym badanie skargi opartej na naruszeniu art. 437 § 2 k.p.k. W tym postępowaniu Sąd Najwyższy nie stwierdził, aby na etapie postępowania odwoławczego zaistniało uchybienie opisane w art. 439 § 1 k.p.k. To zaś pozwala odnieść się do zarzutu skargi.

Podkreślić należy, że w zakresie tej podstawy skargi, tj. naruszenia art. 437 § 2 k.p.k., Sądu Najwyższego może badać – oczywiście tylko w ramach zarzutu – czy sąd odwoławczy uchylając wyrok sądu pierwszej instancji zasadnie stwierdził, iż w

sprawie zachodzi tzw. bezwzględna przyczyna odwoławcza (uchylenie w tym zakresie może być podniesione w apelacji lub też dostrzeżone z urzędu), albo też, gdy do uchylenia wyroku doszło na podstawie art. 454 § 1 k.p.k., czy rzeczywiście w układzie procesowym istniejącym w sprawie ten przepis mógł być podstawą do wydania wyroku kasatoryjnego (wyrok uniewinniający, zamiast wyroku skazującego, który powinien być w sprawie wydany), a jeżeli sąd odwoławczy wskazał, iż uchylenie wyroku było celowe z uwagi na konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości, to czy rzeczywiście wykazano, że istnieje potrzeba przeprowadzenia przewodu w całości (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17, OSNKW 2018, z. 3, poz. 23). Oczywiście jest zatem, że uzasadnienie wyroku sądu odwoławczego powinno wyraźnie wskazywać, która z przesłanek określonych w art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. zadecydowała o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania. W rozpoznawanej sprawie sąd odwoławczy wskazania takiego w istocie zaniechał. Lektura uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego prowadzi do wniosku, że rzeczywistym powodem orzeczenia kasatoryjnego była potrzeba dokonania ponownej oceny już przeprowadzonych dowodów, tym razem – jak zauważa sąd odwoławczy - w sposób zgodny z wymogami art. 7 k.p.k., przy czym, zdaniem tego sądu, poprzedzać ją powinno „*przeprowadzenie ponownie w całości postępowania dowodowego*” (str. 11 uzasadnienia wyroku – numeracja SN). Sąd odwoławczy formułując zalecenia dla sądu pierwszej instancji podkreślił potrzebę przeprowadzenia ponownie w całości postępowania dowodowego, ale stwierdzenia tego nie uzasadnił. Nie sposób zatem wnioskować dlaczego konieczne jest przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego w całości. Zawarta w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego uwaga o potrzebie zweryfikowania przez sąd rejonowy możliwości ponownego przesłuchania pokrzywdzonej, jedynie dowodzi, że sąd odwoławczy dostrzegł podstawę do uzupełnienia postępowania dowodowego o dodatkowe przesłuchanie pokrzywdzonej, ale ta okoliczność nie uzasadnia przecież powtórzenia na nowo w całości przewodu sądowego. Co więcej, zakładając nawet, że dokonana ocena dowodu z zeznań pokrzywdzonej jest wadliwa, niezgodna z art. 7 k.p.k., to fakt ten mógłby prowadzić do wydania wyroku kasatoryjnego – pomijając oczywiście

podstawę z art. 454 § 1 k.p.k. – tylko wtedy, gdyby oprócz tego uchybienia konieczne było przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego w całości, a zatem wtedy, gdyby wszystkie dowody zostały przeprowadzone nieprawidłowo, albo w sprawie nie przeprowadzono żadnego dowodu w sposób prawidłowy, a także wtedy, gdy nieprawidłowe przeprowadzenie większości dowodów nie pozwala na dokonanie oceny tych dowodów, które przeprowadzone zostały prawidłowo (por. np. uchwała SN z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19, OSNK 2019, z. 6, poz. 31). Konkludując, konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego, podobnie jak i potrzeba dokonania ponownej, spełniającej wymogi art. 7 k.p.k., oceny dowodów już przeprowadzonych prawidłowo, bez względu na ich rangę i znaczenie dla wyniku postępowania, w żadnym razie nie może stanowić uzasadnienia dla uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji (por. np. wyroki SN z dni: 9 grudnia 2016 r., IV KS 5/16; 27 czerwca 2017 r., V KS 4/17; 21 maja 2020 r., IV KS 9/20). Jest więc jasne, że czynności dowodowe sąd odwoławczy powinien podjąć w ramach postępowania apelacyjnego, a zatem o ile uznał konieczność przeprowadzenia czynności dowodowych z ewentualnym udziałem pokrzywdzonej (a w zależności od ich wyniku także i innych czynności), to powinien je przeprowadzić samodzielnie na etapie postępowania odwoławczego. Obecny model postępowania odwoławczego obliuguje bowiem sąd odwoławczy do uzupełnienia materiału dowodowego, a w konsekwencji dokonania jego oceny oraz, ewentualnie, poczynienia stosownych ustaleń faktycznych (wyrok SN z dnia 14 maja 2020 r., I KS 7/20). Gdyby w wyniku przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego na etapie postępowania odwoławczego i dokonania oceny tych dowodów zgodnie z art. 7 k.p.k. – w zestawieniu z wszystkimi innymi zgromadzonymi w sprawie dowodami – sąd odwoławczy doszedł do wniosku, że zachodzą podstawy do wydania wyroku skazującego, to oczywiście wówczas musiałby uchylić zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji z uwagi na treść art. 454 § 1 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze stwierdzić należy, że zarzut skarżącego wskazujący na naruszenie przez sąd odwoławczy dyspozycji art. 437 § 2 k.p.k. jest trafny, co w konsekwencji musiało prowadzić do uchylenia wyroku tego sądu i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

O zwrocie opłaty od skargi orzeczono na podstawie art. 527 § 4 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.

Przedwczesny okazał się wniosek o zasądzenie na rzecz oskarżonego od Skarbu Państwa zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów obrony w pełnym zakresie. Przypomnieć trzeba, że postępowanie ze skargi na wyrok sądu kasatoryjnego nie jest postępowaniem kończącym postępowanie karne. Postępowanie to przesądza jedynie, na jakim etapie będzie się toczyło dalej postępowanie karne, tj. czy będzie to postępowanie przed sądem pierwszej instancji (gdy skarga zostanie oddalona), czy też będzie to postępowanie przed sądem odwoławczym (gdy skarga zostanie uwzględniona). Z tego też względu w orzeczeniu odnoszącym się do skargi Sąd Najwyższy nie może orzekać co do kosztów zastępstwa procesowego (pełnomocników z wyboru, czy wyznaczonych z urzędu), albowiem te koszty powinny zostać rozliczone w orzeczeniu kończącym postępowanie karne, zgodnie z przepisem art. 626 § 1 k.p.k. (np. postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2019 r. V KS 28/18).

Z tych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.

[J.J.]

[ms]

Jerzy Grubba Michał Laskowski Jarosław Matras